

rioribus prouincijs ea potissimum viget quæ appellatur Aimara, neque ipsa est valde difficilis, neque multum ab illa altera abhorrens. In Mexicano Regno aiunt esse linguam quoque generalem, vt facilius sit communicatio inter se tam multorum populorum, & gentium. Quod si Christianus Princeps id effecisset in Christi gratiam, quod barbarus Guainacapa imperio suo effecit, vt vna lingua omnes vterentur, aut vna certe vbique haberetur, profecto maximam prædicationi Euangelij commoditatem fuisset allaturus. Verum vbi id fieri minus potest, superest, vt charitas ardens in Christum, industria, & labore perficiat, quod deest naturæ. Quæ in re P. Francisci Xauerij admirabile extat exemplum, qui in perdiscenda Malauarica lingua tantum operæ, & sudoris posuit, tantundemque in Iapponensi, atque alijs longè inter se diuersis, vt si Apostolico dono linguarum præditus esset, non posset maiore gloria Christi nomen in tanto terrarum orbe vulgare. Certè enim Charitas omnia potest & cum linguæ cessant, vna charitas pro omnibus est.

4. Cor. 13.

CAPVT X.

De Habitatione inter Indos.

INter obiectiones supra propositas postrema petebatur ex incommoda habitatione barbarorum. Huic modo respondendum est hoc excepto

cepto quòd quæstio illa grauis, Vtrum expediat sedem figere inter Indos, quòd vulgò doctrinas tenere dicunt, an potius discurrendo inter eos verbum salutis disseminare, quod proprium est missionum, in suum locum referuanda est, vbi Deo propitio accuratè tractabitur, & quid habeat commodi vel incommodi res vtraque, explicabitur, tum verò quibus incommodis melius ac facilius occurrì queat. Illud tantum nunc agitur, vt neque alperitates locorum, neque impedimenta itinerum, neque verò habitationis ipsius Indicæ ratio nã postera Christi seruum ab instituto retardent. Et quidem labores ærumnæque iter mari terraque facientium, & multæ, & graues sunt. Verum quis aliter sibi persuaferit, nisi demens sit, cum patria, atque amicis, & charis omnibus relictis velut alter Abraham peregrinatur, & exit nesciens, quo eat? Ego inquit, ero merces tua magna nimis. Hoc Apostolicum opus, hæc gloria propria. Et tamen qui misit suos sine pera, & sacculo, & argento, quærît ab ipsis, Nunquid aliquid defuit vobis? Nusquam diuina Prouidentia, neque certius, neque dulcius sui experimentum præbet, quàm cum illius ope fretus incertas sedes, & humana præsidia incerta constituit experiri. Paulus Apostolus clamat, *Heb. 13. Dent. 31. 10f. 31. Ps. 55. 6. 117.* sunt mores sine auaritia, contenti presentibus. Ipse enim dixit, Non te deseram, neque derelinquam, ita vt sidenter dicamus, Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Iam vero quod de habitatione rara, & incommoda barbarorum multi causantur, Primum

Gen. 12.

Heb. 11.

Gen. 15.

Mai. 30.

Luc. 22.

Heb. 13.

Dent. 31.

10f. 31.

Ps. 55. 6.

117.

D. Mum

30 DE PROCURANDA INDORVM
 mum sunt plane frequentissima provincie Indo-
 rum, & populi numerosissimi, vbi commodè &
 fructuose Christi doctrina tradì possit. Id quo-
 que quod diu efflagitatum, & non ita du-
 dum institutum est de reductione Indorum
 ad certos populos, vt non sparsim more fera-
 rum, sed communiter oppida inhabitent, dici
 non potest quantè sit vtilitatis futurum ad
 omniem vitæ barbarorum informationem. De-
 inde sicut saluator suos admonuit, si non re-
 ceperint vos in hac ciuitate, fugite in aliam;
 Amen dico vobis non consummabitis omnes
 ciuitates Israel, donec veniat regnum Dei: ita
 nobis quoque dictum arbitremur, vt disper-
 sos fratres nostros quaeramus: quod si alicun-
 de, aut locorum iniuria, aut sermonis incom-
 moditate depellimur, aut ipsa rerum necessita-
 te vrgemur, transeamus ad alios. Neque enim
 timendum est, ne aut electos, Dei sermo præ-
 tereat, aut vbi laboret vtiliter, Christi opera-
 rius non inueniat. Dabit Dominus, dabit ver-
 bum Euangelizantibus virtute multa, quæ
 diuina autoritate promisit, Ego
 posui vos, vt eatis, & fructum
 plurimum affe-
 ratis.

Mat. 10.

2. 167.
497. 15.

CAPVT

CAPVT XI.

Quòd Euangelij ministri curare debeant,
 ne impedimentum Euangelio
 ponant.

QVI verd Euangelizandi munus suscipiant,
 curare magnopere debent, ne Euangelio
 ipsi impedimento sint. Accidit enim sepe-
 numero, vt Indorum desiderium ac recordiam ij
 maxime accufent, qui ministerium suum mini-
 mè implent: qui si diligentius se ipsos excute-
 rent, synceriusque iudicarent, profecto inueni-
 rent ipsis potius, quam Indis tribuendum esse,
 quòd interdum minus foeliciter res Christiana
 processerit. Quidam, inquit Paulus, non synce-
 re Christum annuntiant, quiddam autem ex bo-
 na voluntate. Quin etiam addit, omnes quæ sua
 sunt quaerere, non quæ Iesu Christi. Quominus
 mirandum est si de nobis etiam tale aliquid dici
 queat. Vtinamque illud ad nos minime pertineat,
 Væ vobis qui circuitis mare, & aridam, vt fa-
 ciatis vnum profelytum, & cum factus fuerit,
 facitis illum filium gehennæ duplo, quam estis
 vos. Quod vehementer Augustinus execratur in
 libro de Fide, & operibus, Nec sic, inquit, fa-
 ciamus Christianos, quomodo Iudæi profelytos,
 quibus Dominus ait: Væ vobis & cætera. Sapè
 enim quos pastores cura, beneficentia, fide sen-

Phil. 3.

Mat. 23.

Lib. de Fi-
 de, & per
 cap. 26.

D a tite

tire oportuit, hos potius faeuos lupos miseri greges, experiuntur. Comminantur certe diuinæ literæ nobis, Qui violenter, ait Michæas, tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem desuper ossibus eorum. Atque alius quoque Propheta, Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem recta sine peccatè abominati sunt. Idcirco pro eo quod dispiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo, in domo quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis, vincas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum. Quod profectò vaticiniū vereor ne Indicæ opes nimium experiantur, cum instat somnij nimium prosperatæ fortunæ, & oriantur, & occidunt, & quæ de meretricibus congregata sunt, ita Deo comminante, vsque ad mercetricis mercedem reuertantur. Festinata quippe substantia minuetur, deficientesque sicut fumus deficient, quoniam non prosperabitur possessio scelerata. Igitur temporales Domini Indorum, ne cupiditate & violentia salutem eorum impediunt, timendum est. De nobis autem, id est, de ministris Ecclesiasticis fortassis non sit minor querela, atque vitiam minime ad nos pertineant illa prophetica, Principes eius in medio eius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & auare sectanda lucra. Prophetæ autem eius lineabant eos absque temperamento, videntes vana, diuinantes eis mendacium, populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter egenum, & pauperem affligebant, & aduersionem opprimebant calumniâ absque iudicio. Sine temperamento hi

liniunt,

Mich. 3.
Amos. 3.

Mich. 3.
Prou. 13.
Ps. 36.
Ecli. 5.

Ezer. 22.

liniunt, qui peruersis ausis colorem vndecumque quaerunt, etiamsi nulla vera ratione subsistat. Sed illud formidandum & dolendum, quod adiungit sermo diuinus. Et quasiui de eis virum, qui interponeret sepiem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni: & effudi super eos indignationem meam. In igne enim iræ meæ consumpsi eos, viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus. Nec dissimilis Michæas est, Principes eius in numeribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & super Dominum requiescebant dicentes, Nunquid non Dominus in medio nostrum? Non venient super nos mala. Propter hoc causa vestri Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelso sylvarum. Sophonias quoque inclamat, ac post multa concludit, Desolatae sunt ciuitates eorum non remanente viro, neque illo habitatore. Quæ prolixè recitata sunt prophetica oracula, quod similia quadam ex parte hisce quoque temporibus accidisse certamus. Noui equidem permultos esse & Ecclesiastici, & secularis ordinis viros, qui piè ac religiose Neophytorum causam agant, atque ita comminorum suorum rationem habeant, vt salutem fortunæque Indorum non negligant. Verum apud alios res ita habet, vt expresse sermo propheticus. Neque id mirari homines debent, cum his certè in locis auaritia maximè vigeat, vbi illius plurima materia est, atque argenti copia plurima. Quæ enim alia est remotissimas regiones penetrandi causa? Cur immensos Oceani circuitus,

Mich. 3.

Soph. 3.

D 3

circuitus,

54 DE PROCVRANDA INDORVM
cuius, & labores homines subeunt? Nemp̄ vt
modestissime dicam, propriis fortunis consulere
arbitrantur, cum aut suam, aut suorum inopiam
argento ex India collecto se depulsuros confidunt.
Neque id ego reprehendo modo, sed illud ago,
vt non omnem in Indos culpam reiciamus, si
prouentus Euangelici in hoc agro non ita lati
arq̄e vberes extiterint. Existent profecto qua-
les volumus, si nos ij operarij simus, quos ager
dominicus postulat, si Christum, non nostra qua-
ramus. Nam quæ fidei propagatio, quæ morum
instructio speranda sit, si iuxta Prophetam sacer-
dotes non solum mercede doceamus, sed mer-
cedem etiam potissimum requiramus? Re vera
verendum est, ne vanae parent barbari esse Euan-
gelium, vanaalia sacramenta, neque animas no-
bis curæ esse sed nummum. At dignus est opera-
rius mercede sua. Dignus planè. Sed manducan-
dum est, vt Euangelizet, non Euangelizandum,
vt manduces. An verò Euangelizandum, vt dite-
ris? Vt congeras? Vt opibus plenus reuertaris in
patriam? Iam verò quam sanctè, quam integrè,
quam innocenter viuamus omnes qui Christi san-
ctissimam legem barbaris promulgamus, nos
iplos interrogemus. Certè barbari fidem nostram
de moribus iudicant. Procliuus quippe est, quod
videas, credere quàm quod audias. Rarò per-
suadet factis sermo contrarius. Illud autem ma-
gnopere prouidendum est iis qui inter fidei ty-
rones versantur, ne priuato suo malo publicam
Christiane familie existimationem lædant, atque
contumpant, neve dum ex quibusdam cæteros
conicctant, omnes criminentur. Vitium enim, vt
scitè

Mich. 3.

SALVTE. LIBER I 55
scitè dixit Gregorius Theologus similem causam
agens, ad omnes facile manat, atque ob multo-
rum vel etiam quorundam culpam, vniuersus or-
do in inuidiam crimenque vertitur. Quodque
miserimum est hæc criminatio non in nobis
consistit ac defigitur; verum vltius se porrigit
ac magnum & venerandum religionis nostræ
mysterium in inuidiam trahit. Hoc illud est, quod
Deus vehementer queritur, Propter vos iugiter
nomen meum blasphematur inter gentes. Delina-
mus igitur tantopere barbarorum infidelitatem,
& morum peruersitatem accusare, & nostram
aliquando agnoscamus ignauiam, qui non di-
gnè Euangelio Christi conuerseremur, plusque ope-
ræ in colligendo argento ponimus, quam in ac-
quirendo populo Dei.

in oratione de
Pace. 3.

Epi. 31.
Ecc. 36.
Rom. 2.

CAPVT XII.

De Castitate & abdicatione necessaria ad Euangelizandum.

TRIA verò sunt, quæ fidei prædicationi &
cultui vehementissime efficiunt, auaritia,
impudicitia, violentia: quemadmodum numero
totidem Euangelium maximè promouent, Vita
continentia, Abdicatio omnium, Manuetudo.
Quæ, si quis velit parumper aduertere, Aposto-
lis & à Domino commendata, cum prædicando
Euangelio instituerentur, & ab ipsis diligenter
seruata comperiet. Atque impudicitia quidem
D 4 labes

labes manifeste contemptum parit. Nihil enim perinde homini Philosopho ignominie ac dedecori est, ac more pecudis libidini prosternei. Et quidem in omni doctorum aut magistratum gradu ita res habet: at in Evangelico viro, qui vitam rotam supra humanam ac penitus celestem instituit, id dedecoris dici non potest, quantum offendat oculos, quam reddat abiectum, & aspernabilem. Quam ob causam vt ego sanè opinor, etsi sunt alia grauiora crimina, nulla tamen ab antiquis patribus grauius animaduersa in homine Ecclesiastico, vt qui p̄sicos canones legem, merito miretur ob semel admissum stuprum, irrecuperabiliter de omni sacerdotali gradu & ministerio Ecclesiastico depelli conuictum. Idcirco Apostolus Paulus & toties & tantopere Discipulos Timotheum & Titum, in quibus Ecclesiæ magistros informat, castitatis cuiusdam perfectæ admonet. In omni castitate, inquit, & rursus, Te ipsum castum custodi. Et alibi, Te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. Vt enim nihil contemptum ita ingenerat præceptoris vt turpitudinis, & sordes, ita nihil est quod magis admirabilem reddat, atque perfectæ quedam & omni etiam suspicione libera pudicitia. Admirantur, inquit, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem. Virtutis cuiusdam celestis id esse homines opinantur, quod nostri barbari, vbi forte intruenter, adeo suspiciunt, vt vix credant. Cum quadam in vrbe in foro clericum concionantem, inter cæteros audisset Curaca quispiam Indorum, & sermonis ardorem ac vim admiratus esset,

1. Tim. 5.

videm.
Tit. 2.

2. Pet. 4.

esset, conuersus ad Hispanos, quaesuit, Quænam ratio hominis, & quod institutum esset: Cum respondisset quispiam, Hominem esse sanctum, qui salutem ipsorum tantummodo quaereret. Pertexit vltra quaerere, vtrum deliciis, opibus vacaret, cum esset responsum minime isthæc ab illo quaeri, subdidit barbarus, Cur ergo non alio vitur habitu ac veste, vt genus vitæ declararet: Vide obsecro quam apud illum laborat ordo Ecclesiasticus. Atque vitinam solus esset. Quæmadmodum verò impudiciæ fœditas despicabilem reddit Prædicatorem, ita auaritiæ sordes faciunt odiosum. Atque haud scio an quicquam aliud magis audientium animos à verbo Dei auerteret, & alienet, dum pietatem quaesitum putant, & sicut scriptum est, vitæ conuersationem compositam esse ad lucrum. Quam professionis Euangelicæ pestem Christus Dominus à prædicaturis discipulis diligentissimè amolitur. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam, dignus est operarius cibo suo. Gratis accepistis, gratis date. Quam expresse, quam diligenter, quam etiam minutim inculcatur? Cibum solum Euangelicæ suo Dominus permittit, & quidem vt prædicationis non sit causa, sed fructus. Quærite primum Regnum Dei, & iustitiam eius; & hæc omnia adiciuntur vobis. Sed ne ipsum quidem cibum Paulus excellentissimus Prædicator admittit, sed laborat manibus suis, ne quem grauet, vt sine sumptu ponat Euangelium, & gloriæ ducit quod nemini onerosus sit, cum possit oneri esse, vt Christi Apostolus.

1. Tim. 6.
Sup. 15.Matth.
10.

Luc. 9.

Matt. 6.

1. Thes. 2.

1. Cor. 9.

2. Cor. 11.

58 DE PROCVRANDA INDORVM
stolus. Animaduertebat optimus Architectus &
sapiens fabricam Euangelij magnopere quavis
commodi specie etiam iusti, etiam necessarij, vel
impediri, vel certe retardari, ob eam rem eligebat
potius mori, quam vt gloriam hanc suam, id est
fructum Euangelij copiosum perderet. Quamobrem
præ omnibus Apostolis non solum amplius
laborauit, sed multo etiam vberius fructificauit.
Ingenerat re vera expoliatio hæc Euangelica
animis hominum admirabilem quandam viam amo-
ris, vt quem tuis commodis insudantem videas,
oblitum sui, rem propriam negligentem, hunc totis
visceribus complectaris, tanquam sincere &
paternè tua curantem. Quare cupiditatem om-
nem, & turpe lucrum Principes Apostolorum Pe-
trus & Paulus, in Ecclesie ministris sæpe & gra-
uissime detestantur, si qua ergo plaga dolenda est
in hac causa, auaritia est. Quid enim non agat
mali auri sacra fames?

1. Cor. 9.
1. Cor. 15.

1. Pet. 5.
Tit. 1.

CAPVT XIII.

Quantum officiat Fidei violentia.

Sed præter hæc incommoda, ipsa fidei præ-
sumptoria ex multa nocendi licentia non medio-
tere damnata accepere. Atque vt stirps primis ini-
tiis nata peruerse, & inflexe, non facile mox vi-
tium deponit, cum creuerit, sed aut perfringi, aut
natio suo errori permitti debet, ita prorsus cum
Indorum natio bellici apparatus potius authorita-

te,

te, quam germana prædicatione magna ex parte
inicio Christum acceperit, dubitare non possumus,
quin animo conceptum metum, & seruilis con-
ditionem non ingenuè in Filios Dei translata per
regenerationem, adhuc retineat, ac rebus ipsis,
vbi sibi impune licere putat, ostendat. Nihil enim
ita fidei susceptioni aduersatur, atque vis omnis,
& violentia. Non enim est fides nisi volentium,
& prouerbij loco sic illud Augustini, cætera posse
hominem etiam nolentem, credere non nisi vo-
lentem. Quamobrem mansuetudo, & suauitas vel
præcipue commendatur Euangelicis viris. Om-
nem, inquit, ostendentes mansuetudinem ad om-
nes homines. Et alibi, Cum modestia corripientem
eos, qui resistunt veritati, nequando Deus det illis
penitentiam, & resipiscant. Et Iacobus Aposto-
lus monet, in mansuetudine suscipere infitum ver-
bum, quod potest saluare animas nostras. Quo-
niam ergo voluntarium est ac liberum cuique
obedire Euangelio credendo, neque fides per vim
extorta aliorum potest esse, quam demonum, sua-
uiter ac beneuole ducendus est, non protrudendus
auditor. Hinc diuinus præceptor missurus suos ad
Euangelizandum exorditur, Ecce ego mitto vos
sicut agnos in medio luporum. Ac vide Domini
magnificentiam, ab agnis lupi superati sunt, ac de-
posita feritate in eundem se gregem adiunxerunt.
Quando obsecro ferocia potentium minis cede-
ret? Quando orbis domaretur vi? Tacendo, tole-
rando, benemerendo de inimicis, vicierunt Chri-
sti milites, non cædendo, non terrendo, non mi-
nitando. Quod si non receperint Euangelium,
quid præcipis Domine? Iubeuntur ignem de

Aug. 11.
16. in 10.

Tit. 3.

1. Tim. 2.

Iacob. 1.

Iac. 1.

Mat. 10.

cele

60 DE PROCURANDA INDORVM
 celo descendere: Ruina tradent ciuitatem: Nescitis, inquit, cuius spiritus estis. Filius hominis non venit perdere, sed saluare. Quid ergo? Si non receperint vos in ista ciuitate, ite in aliam. Quam benigne: Quam dulciter: Itaque qui sponte Euangelio cedunt, verè cedunt, fidem corde concipiunt, & ore confitentur, & fixi manent, & toti Dei sunt, non partim in Deo, partim in Baal claudicantes, specie & voce Christiani, animo, & re infideles. Id enim consequatur necesse est, vbi contra naturam suam, contra Domini voluntatem, Fides extorqueatur inuitis.

CAPVT XIV.

Qualis in Religione Christiana magna ex parte sit Natio Indorum.

4. Reg. 17. **A**C mihi quidem videtur res Indorum perfimilis antiquæ Samaritanorum historię, quam in 4. lib. Regnorum legimus, vbi terrore ac metu ferarum incurfantium percussis habitatores petierunt Dei sacerdotem, qui Dei legem doceret. Cum venisset igitur, ait, vnus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Bethel, & docebat eos, quomodo colerent Dominum. Et mox post enumeratas superstitiones varias illorum adiungit, Et cum Dominum colerent, Dijs quoque suis seruebant, iuxta consuetudinem gentium, de quibus translati fuerant Samaritaniam, vsque in presentem diem morem sequuntur.

quantur antiquum. Non timent Dominum, neque custodiunt ceremonias eius, atque iudicia & legem, & mandatum & cætera. Postremo concludit: Fuerunt igitur gentes ista timentes Dominum, sed nihilominus, & idolis suis seruientes. Nam & filij eorum, & nepotes sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in presentem diem. Non puto totum nostrorum Indorum habitum, & religiositatem describi potuisse, vel plenus, vel elegantius. Et Christum colunt, & dijs suis seruiunt: & timent Dominum, & non timent: vtrumque enim confirmat scriptura diuina: Timent ore tenus, timent dum instat Iudex, aut presbyter, timent denique simulatoriam Christianitatis speciem præferentes: non timent animo, non colunt serio, neque corde credunt ad iustitiam. Quid plura? Filij, & nepotes eorum, sicut fecerunt patres sui, sic faciunt vsque in presentem diem.

CAPVT XV.

Nihilominus vera Fidei, ac salutis apud Indos spem esse magnam, alienumque esse à Dei spiritu contrà sentire.

EN nostrorum temporum Samaria: vbi Christus habitat cum Socor Benot Babylonio, cum Nergel Cuthæo, cum Alima, cum Nebahaz, 4. Reg. 17. & Thartac, & Adramelech, & Anamelech, & quibuscunque alijs portentis Deorum. Vbi non tam colitur

82 DE PROCVRANDA INDORVM
colitur cum alijs, quam iniuriam suam, & contumeliam ferre quodammodo cogitur, Daemonibus confociatus, & eorum honores consortio suo cumulans. Sed non sunt ideo Samaritani nostri auerfandi, non statim desperandi. Et Samariæ quoque recordabitur Dominus: & erit, cum accipiat verbum Dei, & Simone relicto Philippum audiat, Petrum ac Iohannem prædicatores mereatur. Erat cum dicat, Et nos credimus, quia hic est vere Saluator mundi. Omnino Samaritanis quoque sui ipsius copiam facit Christus, & ostendit suis regiones iam albas ad mellem, & laborem fœlicem pronuntiat, & fructum copiosum pollicetur in vitam æternam. Cur ergo spem abijcimus? Cur Iudæorum supercilio Samaritanos procul abire iubebimus? Ac non magis Dominum illiusque Apostolos imitantes Euangelium profereamus? Et quod in toto mundo fructificat, & crescit, & hic in terra arida, & inuisa aliquando tandem fructificaturum credemus? Nam quæ erat fitiens, erit in fontes aquarum, quia scissæ sunt in deserto rupes, & in flumina eruperunt. Veniet, veniet proflus tempus suum Samariæ: & qui prius in mandatis acceperant, In viam gentium ne abieritis, & ciuitates Samaritanorū ne intraueritis, audient postea Dominum præcipientem, Accipietis virtutem Spiritus sancti superuenientis in vos: & eritis mihi testes non solum in Iudæa, sed in omni etiam Samaria, & usque ad vltimum terræ. Ac mihi sanè perfunctum est, neque inde possum reuocare sententiam, & si aliquanto serius, & laboriosius, & parcius fortasse pro initijs, ta-

men

AB. S.
Ioann. 4.

Ibidem.

Coloss. 1.

Esa. 35.

Matth. 10.

Act. 1.

men aliquando Spiritus sancti benignitate Indorum gentes fore, vt in Euangelij gratia multum locupletentur, & vberes coram Domino Sabaothi fructus ferant. Neque verò alias ego difficultates perpendo aut timeo, quam operariorum fidelium, & prudentium in Christo magnam inopiam cum magna profecto copia mercenariorum, & eorum qui sua querunt, non quæ Iesu Christi. Igitur si Dominus veros operarios miserit in mellem suam operarios, inquam, inconfusibiles, rectè tractantes verbum veritatis, quos hæc natio hominum, non sua querere, sed se perspiciat, qui libenter filijs thesaurizent, insuper & seipso impendere pro animarum salute promptissimi sint, quibus adeo chari sunt filij spirituales, vt non solum Euangelium Christi, sed ipsa quoque viscera tradere ament, qui probati à Deo ita loquantur, vt non querant hominibus placere, sed Deo, qui probat corda, quorum sermo non sit in specie adulationis, neque in occasione auaritiæ, denique qui non suam sed Dei gloriæ sincerissimè querant: tunc planè manipuli pleni in arca Christi colligentur, tunc consumpta sterilitate, lætissima fegetes surgent, & congregabuntur in vitam æternam. Patientia interim opus est, & fideli ad Deum oratione, vt mittat operarios suos. Neque leuiter hæc & temerè pronuntiat quiscquam putet: ipsa rei experientia locuples testis est. Sunt homines Dei, rari illi quidem, sed sunt certè, qui exemplo suo comprobauerunt Indorum perniciem non ex ipsis esse, qui nacti fidei, strenuos, ac prudentes sacerdotas ac duces, sentiant planè doctrinæ vim, & vita ipsa respondent, paulatim quidem

1. Tim. 1.
Phil. 2.

1. Cor. 12.

1. Thes. 3.

Marc. 4.

quidem vt solent omnia, sed tamen accipiunt semen, & vltro fructificant primum quidem herbam, id est externum religionis cultum, deinde spicam intelligentiæ, & affectus qualiscunque, postremo plenum frumentum in sica, hoc est Fidem iam plenè per dilectionem operantem dignè Deo. Neque enim summa incrementa exigenda sunt vno statim die. Quod si quæ à Catholico Rege, & illius senatu (pro magno Christianæ religionis ardore, & studio salutis Indorum, edicta manarunt, rei fortunisque istorum bene ac sapienter prospicientia tam diligenter ac fideliter executioni committantur, quàm sunt necessariò procurata, non solum facilis, & iucunda; verum etiam fructuosa admodum futura esset breui Indicæ salutis administratio. Et tamen vtrumque res hæcenus se habuerit, non tam malè habet, quin multa Indorum millia Christo lucrifiant: arque vbi quidam Helia ac nimij zelatores omnes Indorum gentes post Baal suum abire conueruntur, omnes, retinere Guacas suas, & suo Zupai seruire clamant, ibi reliquæ sibi Dominus plusquam septem millia, qui non curuant genu ante Baal, ibi & Abdias interdum est, etiam Prophetiæ dono cumulatus. Nouit Dominus qui sunt eius, omnes gentes seruieni ei. Quæ cum ita sint, non est Christiani peccoris, sed à Christi spiritu alienissimi, homines inde auocare, & à negotio gerendo dehortari: cum difficultates omnes quantacunque sint, Dei præcepto, & gratia superiores esse non possint, fructusque animarum, vt parcissimè succedat in tam infinita multitudine non possit non esse copiosus, & merces apud Deum multò maxima.

CAPVT

CAPVT XVI.

Quòd etiam in presentia labore ministrorum fructus animarum sit longè maior.

AC fructum Euangelicæ prædicationis nos quidem animarum multitudine metimur, sicut scriptum est, In vnum colligam reliquias Israël, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caulorum, tumultuabuntur à multitudine hominum. Ipse tamen Dominus dicit multos esse vocatos, paucos verò electos, multos ad Euangelium, & nuptias inuitatos, paucos dignos se conuiui præbuisse. Quod sapienter reputans Paulus sibi quoque ipsi timet, & non contentus tam rare vocationis suæ gratia, corpus adhuc castigat, & domat, ne prædicans aliis reprobis ipse efficiatur: neque nos hoc consilio vllò modo ignorare patitur. Vt cum antiquos patres tot ac tantis beneficiis cumulatos videamus, & baptismo figuratiuo lotos, & mensa Domini spiritali communicatos, & tamen ex tot millibus hominum vix vnum, aut alterum bene placuisse coram Domino, quibus iratus iurauit, si introibunt in requiem meam: nos quoque timeamus, neque nobis ipsis de accepta iam gratia placeamus, & dum ad correctionem nostram scripta illa omnia intelligimus, qui nobis videmur stare in gratia ista Euangelij, omnibus modis caueamus, ne inde excidamus. Nam & semen recipi, & exoriri parum prodest, quando vel solis iniuriâ, vel

E spina

3. Reg. 19.
Rom. 11.2. Tim. 1.
Psal. 58.

Mich. 2.

Matt. 27.

Luc. 14.

1. Cor. 9.

1. Cor. 10.

Heb. 4.

Psal. 94.

Matt. 13.

Luc. 13.

Isai. 9.
Isai. 10.
Ose. 1.
Rom. 4.

66 DE PROCVRANDA INDORVM
spinarum improbitate corrumpitur. Pauci sunt
geuera, qui saluantur: neque semper multiplicata
gente, magnificatur itatim læticia. Sed & si fuerit
multitudo filiorum Israël, vt arena maris, reliquæ
saluæ sient. Tota enim electorum ciuitas magna
quidem ipsa per se, sed cum numerositate filiorum
seculi huius comparata, exigua est: vt verissimè
à sanctis Prophetis, reliquæ saluæ esse dicantur,
veluti ex magno aliquo aceruo, aut copioso con-
uiuio. Hæc eò pertinent omnia, vt inanis quo-
rundam opinio refellatur, qui iustitiam Dei igno-
rantes, & suam volentes statuere, iustitiæ Dei
non sunt subiecti. Hi tum demum messem vberem,
& fructum copiosum sibi cogitant, cum ad
votum succedunt omnia, atque hominum my-
riades luero suo vix sufficere putant: quorum, vt
est laudanda voluntas, ita corrigenda sententia:
ne si gloriam Apostolicam æmulentur, & primi-
tias Euangelij, quicquid inferius est, aut minus
ampulum, sterilitatem, & inopiam abiterentur.
Contentus certè esse debet operarius, si in vinea
labore & fructu, Domini atque hæredis volun-
tati satisfactum sit. Sed vt lucra Euangelica ipsa
multitudine metiamur, eundem non intelligo,
cur labore, & opera ministrorum non longe maior
appareat fructus salutis Indorum. Nam vt ea affe-
ram, quæ omnes norunt, quæque ipsi causæ Indo-
rum infestissimi consistunt, profecto, & renas-
centium, & in Christo morientium turba non po-
test non esse plurima. Quot enim infancium mil-
lia quotidie de interitu æterno eripiuntur saluari
lauacro? Qui empti statim de terra teneri Christi
sanguinis fetus Deo immaculati offeruntur. Et si
enim

enim frequens est vbiq; infantulos recentes ab
vtero extingui, ob quam causam Aristoteles scri-
bit gentium fuisse consuetudinem, non ante no-
men imponere quam octauus dies veluti iam vi-
detur in puerum renuntiaret, quòd primo dierum
septenario vix vitæ nomine dignus haberi possit,
propter naturæ inconstantiam: tamen, vt quo-
rundam opinio fert, nescio quo cæli, ætheris
oculto tactu in tota prope regione duobus cir-
culis Tropici comprehendat: multo frequentissi-
mum est, recens ortos pueros ante paucos dies
interire, vt vix ausim dicere, vtra portio sit maior
abeuntium, an permarentium. Quos omnes
cum sibi Christus amator patrum sacro sui
sanguinis fonte purgatos lucificat, quis non
vel integrum hoc vniuersi laboris Indici opera-
pretium ducat? Ipsos grandiores intrucantur. Illud
firmum est diuinæ legis oraculum, in vltimo ago-
ne vitæ, de tota causa pronunciari: vt quem mors
iustificatum inueniat; huic non admodum obicit
vitæ superioris iniquitas. Atque de Indorum gen-
te hæc plurimorum sententia est, eorumque maxi-
mè, qui diutius cum iis versantur, vrgente me-
tu mortis, plerisque sacerdotem proinus sibi vo-
care, Patrem adesse obnixè petere, peccata sua
dolenter, & seridò confiteri, magna Fidei, & peni-
tentia indicia prebere, idque cum liceret illis, vel
sine teste res suas agere, & prò arbitratu compo-
nere. Quem eorum animum cum à nonnullis au-
dissim, & aliqua ex parte ipse quoque expertus
essim, quasi tamen diligentius ex aliis, quos ex-
perientiores iudicabam, & minus causæ Indorum
affectos: & quamvis non pauci essent precipue

In lib. de
hist.
anim.

inter Satrapas, & Curacas ac vetustiores Indorum, qui etiam tunc infidelitatis suae signa proferrent, tamen plerisque, vt dixi, ita se comparare omnium testimonio comprobauit. Quae vna res magnam profecto salutis Indorum spem facit: propterea quod certum esse videtur internae fidei & religionis iudicium, eo tempore penitentiam Ecclesiasticam exoptare, quo maxime veritatis & sensus intimi ratio haberi solet, vt poete nulla iam fictionis aut metus causa restante. Quocirca narrabat Episcopus Popaianensis, cum ipse iam olim in Partibus Mexicanis simul cum aliis sui ordinis viris versaretur (erat enim Augustiniana familiae) vehementer admirari se solitum illorum Indorum fidem, qui iam extremo morbo laborantes & morti propinqui, à suis se portari praecipere, ita vt erant decumbentes lectulis, aut quas Hamacas vocant, longo itinere sex aut septem interdum etiam pluribus miliaris confectis vsque ad sacerdotem aut monachum, vt fieret sibi copia confitendi peccata, adeo vt in ipsa via iacentes horum non pauci patris praesentiam praestolantes occurrerent, interdum in ipso itinere extinguerentur. Ac reuera credendum est horum non mediocrem turbam pro sua pietate ac fide, salutari penitentia remissionem consequi apud benignum Deum, atque ad vitam migrare perpetuam. Primùm quòd quibus minus naturalis talenti donatum est, ab iis iuxta saluatoris sententiam, minus requirendum sit, exiguo quippe conceditur misericordia. Deinde istorum crimina vt plurimum, non eius generis sunt, vt inexorabilem sibi reddant Deum, atque in ipso interitui

Luc. 12.

Sap. 6.

interitui vetera vlciscentem, cuiusmodi scripturae praedicant, maxime peccata in Spiritum Sanctum, ex certa malitia perpetrata. Peccant enim plerique vel ignorantia vel carnis infirmitate incitari, quibus si ebrietates, & scortationum flagitia adimas, vix quicquam reliquum sit. Postremò, neque restitutionibus rei alienae, neque iniurijs, aut inimicitijs impediuntur, neque obstinatione quadam scelera perpetrandi, cum vix auaritia, aut violentiae apud eos sensus sit. Quibus omnibus rebus merito adducimur, vt de istorum extrema salute non parum speremus, eius praesentim intuentes clementiam, qui pauperis, atque inopis oblationem licet exiguum non contemnit. Mihi verò persuadeo, vt de istorum miserorum confessione, & penitentia melius sentiam, quam de multorum saeculi huius potentium ac sapientium in extremo vitae spiritu ingenti apparatu, & pompa, etiam si sacerdotum longo ordine cingantur, & de male partis diuitijs magna legata Ecclesiae relinquant. Solus ille, qui nouit omnes, scit vnde plures salui fiant. Saepè quòd altum est hominibus, abominatio est ante Deum. Nemo igitur iudicet alienum seruum, neque stultus, & ignobilis mundi contemnat. Itaque vbi operariorum non cernimus vsque adeo magnos sudores pro Christo, non possumus terete sterilitatem acculare, siquidem in tanta desidia ministrorum hos certè fructus videmus, visuri sine vlla dubitatione longe cumulatiores, si modo dignitati Euangelij responderit dignitas ministrorum. Neque verò pro paruo duendum est, quòd expulso Diabolo Christus regnat, ac pro nefarijs, & impuris idolorum cultibus

Prou. 7.
Hier. 7.
Esaï. 65.

Luc. 12.

70 DE PROGVRANDA INDORVM
 bus Ecclesiastica Sacramenta celebrantur; quod
 venshionum, flagitiorum, parricidiorum quoti-
 die decessat furor, neque audeat scelus impune
 grassari. Fremit Satanas se possum, & quantis po-
 test viribus agit, vt liceat redire ad pristinam do-
 mum iuxta Euangelium. Idcirco vacuam Christi
 ministris optat, & dolens se spoliari antiquissima
 hereditate, in omne se latus vertit, cui nomina
 mille, mille nocendi artes, vt ferus Christi per-
 fundeat vanos, & inutiles suos esse labores, vt
 torpore ac desperatione superari relinquat dissi-
 patas Christi oues, ab immanissimo lupo proci-
 nus trucidandas. Sed stat Dominus pro populo
 suo, & clamat, Qui non colligit mecum, disper-
 git, & qui non est mecum, contra me est. Adhuc
 monet, adhuc hortatur leuare oculos, & videre
 regiones albas ad messem: vt qui seminat, simul
 gaudeat, & qui metit.

Matt. 11.

Matt. 12.

Ican. 4.

CAPVT XVII.

*Patientia, & labore effici, vt copiosi fru-
 ctus ex hoc agro Dominico
 colligantur.*

Ican. 4.

Illa verò Domini sententia comprobantis in
 hoc esse verbum verum, quia alius est, qui se-
 minat, & alius est, qui metit, satis nos confir-
 mare, & consolari deberet, si pro diligentia semi-
 nandi salutis verbum, non appareret illico fidei, &
 charita

71
 charitatis fructus allurgere. Fieri enim potest, vt
 sementis iaciendæ præter tempus sit, futurum
 aliquando certe messis colligenda. Apostoli in
 Propherarum labores introisse dicuntur, neque
 tamen, vel hi; vel illi sibi fructificauerunt sed Deo;
 qui nouit opportuna tempora iuxta sapientis len-
 tentiam vnicuique negotio. Hominis autem af-
 flictio multa est propterea quod futura scire non
 potest. Sed tamen & qui arat, in spe debet arate
 fructus percipiendi, & huic suæ spei, etiam si di-
 lata affligat, debet nihilominus patientiam & lon-
 ganimitatem adhibere. Ecce agricola, ait Iacobus
 Apostolus, expectat pretiosum fructum terræ, pa-
 tienter ferens, donec accipiat temporancum & se-
 rocinum, patientes igitur estote & vos, & con-
 firmate corda vestra. Abraham longanimitet fe-
 rens adeptus est repromissionem. Ac ferè omnis
 historia, omnis sermo diuini eo maxime tendit,
 vt per patientiam scripturarum spem & consol-
 ationem habeant, qui laborant quidem, sed labo-
 rum suorum emolumenta non vident. Nihil ma-
 gnum nihil gloria dignum sine patientia vnquam
 peractum est. Ipsos Romanos serum dominos pa-
 tientia maxime & tolerantia non vident. Nihil
 solum profane, vetum etiam sacræ literæ com-
 mendarunt. Neque tam fuit admirabilis potentia
 in prospera, quam in aduersa fortuna constantia.
 Non videmus nos modo nascentis Ecclesie diffi-
 cultates à Christianis orti, inter solos Christianos
 educati. Certe fides vbi nunc firmiores altiores-
 que radices egit, ibi initia habuit longè difficilli-
 ma. Non igitur sementis Euangelicæ fruges ex
 presentibus tantummodo metiendæ sunt. In lege
 sanè

Ecc. 8.

*1. Cor. 9.
 1. Tim. 13.*

1. Tim. 5.

Heb. 8.

Rom. 15.

1. Marc. 8.

Leuit. 19. sanè scriptum legimus : Quando ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum, poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma, quæ profuerunt. Fortassis in terram nuper ingressi ex plantatis lignis nondum poma matura ad elui apta decepimus : fortassis fides Indorum nondum fructus satis fame Prædicatorum dignos edidit: adhuc præputia auferenda sunt : adhuc multus pristinæ infidelitatis gustus est. Sed quid agimus ? Itane semper futurum est ? Imò vero posteriorum saltem generatione quis dubitat fructus diuino conspectu dignos, omni vetustatis sapore abolito, exorturos ? Erunt nati parentibus feliciores, quod experientia satis docet, erunt fidei magis idonei paternæ suæ superstitione minus imbuti, religioni diligentius innutriti. Neque video cur quisquam contra nobis ominetur inuisa. Natio nulla est hominum obsequentior, nulla subiectior. Ingenio nequaquam duro & obtuso, imitandi quicquid viderint, mitè cupidi. In quibus potentiam & regendi auctoritatem conspiciunt, nimium venerabundi, dicto citius obsecundantes. His moribus Indos esse præditos, quicumque vel exiliter expertus est, non ignorat. Si ergo magistros nacti sint strenuos, Christi charitate feruentes, qui bono exemplo, ac sana doctrina greges sibi commissos sollicitè pascant, quid non sperandum est, diuina in primis, quæ non deest suis, gratia aspirante ? Sed quoniam omnia hic aspera, omnia aduer-

sa

sa narrantur, vel certè exsultantur à multis, ostendam labore & patientia cuncta superari, & de desperatis atque ærumnosis initiis in lætissimos exitus solere conuerti. Ostendam verò non tam rationibus, quam exemplo Patrum, quod efficacius persuadet. Ac placet paulò fusius referre, quæ de sancto Malachia Episcopo coætaneo suo B. Bernardus scribat, cum primum creatus est Pastor Connereth, quæ ciuitas est in Hybernia. Cùm cœpisset, inquit, pro officio suo agere, tunc intellexit homo Dei, non ad homines se, sed ad bestias destinatum. Nusquam tales expertus erat in quantumque barbarie, nusquam repererat sic proteruos ad mores, sic ferales ad ritus, sic ad Fidem impios, ad leges barbaros, ceruicofos ad disciplinam, spurcos ad vitam. Christiani nomine, re Pagani non decimas dare, non primitias, non legitima inire coniugia, non facere confessiones, prænitentias nec qui peteret, nec qui daret, penitus inueniri. Ministri altaris pauci admodum erant, sed quid opus plurium, ubi ipsa paucitas inter laicos prope modum otiosa vacaret? Non erat quod de suis fructificarent officiis in populo nequam. Neque enim in Ecclesiis, aut prædicantis vox, aut cantantis audiebatur. Hoc statu his moribus nemo opinor causæ Indicæ tam iniquus sit, qui non feliciorem, vel potius minus infelicem prouinciam istam nostram agnoscat. Sed pergamus audire, quod optimi Christi ministri in tam perditio populo officium fuerit. Quid taceret, inquit, athleta Domini ? Aut cedendum suscepit, aut periculosè certandum. Sed qui se pastorem, non mercenarium agnoscebat, elegit itare quam fugere, pa-

ratus

*In vita
Malach.
cap. 6.*

ratus & animam dare pro ouibus, si oporteret. Et quamquam omnes lupi, oues nulla, stetit intrepidus in medio luponum, omnimodis argumentofus, quomodo faceret oues de lupis, Monere communitate, secretò arguere, flere per singulos, nunc asperè, nunc leniter conuenire, prout cuique expedire videbat. In quibus minus hæc profecissent, cor contritum, & humiliarum offerebat pro eis. Quoties noctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione: Et cum venire ad Ecclesiam nollent, per vicos, & plateas occurrebat inuitis, & circumiens ciuitatem quærebat anhelus, quem Christo acquireret. Sed horum conatum exitum forsitan quis expectet? Vbi ergo Bernardus iniurias, & difficultates pro Christo multas à B. Malachia toleratas narrauit, adiungit, Persecuerat pulans, & secundum promissionem tandem aliquando pulsanti apertum est. Cessit duritia, quicquid barbaries, & domus exasperans paulatim leniri cœpit, paulatim correctionem admittente, recipere disciplinam. Funt de medio barbaricæ leges, Romane introducuntur, recipiuntur ubique Ecclesiasticæ consuetudines, contrariæ rejiciuntur, reedificantur Basilicæ, ordinatur Cœlius in illis, Sacramentorum ritè solemnia celebrantur. Confessiones fiunt, ad Ecclesiam conueniunt plebes, concubinarum honestat celebratas auptiarum. Postremò sic mutata in melius omnia, vt hodie illi genti conueniat, quod Dominus per Prophetam dicit, Qui ante non populus meus, nunc populus meus. Hactenus Bernardus de S. Malachia, quæ tam fusè recitata sunt, vt in casu simili imò longè deteiorè industriam atque operam boni

Math. 7.
Luc. 11.

Osc. 1.

boni militis Christi discamus, & fidei ac perseuerantia certissimos atque vberissimos fructus contemplerur, ne nostra dissimulata inertia inculti ac tylosi soli sterilis natura culpetur. Alterum quoque exemplum eodem pertinens, quamvis alia ratione ex historia Bedæ probata afferamus. Is l. 1. Anglicanum remum referet Mellinum olim à magno Gregorio cum Augustino missum, propter faciuentis regis iniurias & plebis exiguum numerum pulsam propria sede Cantuam venisse, vt cum Laurentio & Iusto Cœpiscopis suis tractaret, quid facto opus esset. Decretumque communi consilio factus esse, vt omnes in patriam redeuntes libera sibi mente Domino deseruirent, quam inter rebelles fidei barbaros sine fructu residerent. Itaque Mellitus & Iustus in partes Gallia recessere. Cum verò Laurentius eos iam secutus, ac Britanniam relicurus esset, iussit ipsa sibi nocte in Ecclesia B. Apostolorum Petri & Pauli stratum parari: in quo cum post multas preces, & lachrymas ad Deum pro statu Ecclesiæ fufas, obdormisset, apparuit ei beatissimus Apostolorum Princeps, & multo illum tempore secretæ noctis flagellis arctioribus cadens, sciscitabatur Apostolica districcione, quare gregem, quem sibi ipse crediderat, relinqueret? An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro paruulis Christi, quos mihi in iudicium suæ dilectionis commendauerat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremò mortem & mortem crucis ab infidelibus etiam inimicis Christi ipse cum Christo coronandus pertulisset B. Petri flagellis simul, & exhortationibus animatus, atque eruditus Laurentius, manere

Lib. 1.
c. 1. 6.

76 DE PROCVRANDA INDORVM
manere decernit, socios ex Gallia reuocat, Re-
gem sibi hæcenus infestum adit, ostensis vulne-
ribus flectit, Deo lucratur, gentis totius salutem
ad finem vsque multa cum alacritate procurat, &
perseuerantiæ tandem meritis impetrat. Sola ni-
mirum est, quæ coronatur perseuerantia. Quibus
perfecto documentis satis Christi milites admo-
nentur certare vsque ad mortem, & in rebus ad-
uersis diuino auxilio freti, constanter sperare vi-
ctoriam. Nostrum est pugnare pro viribus, Dei
autem, qui bella conterit, vincere. Dei agricul-
tura est, Dei ædificatio est; & neque qui plantat
est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum
dat Deus, vnusquisque verò secundum labo-
rem suum, mercedem accipiet.

1. Cor. 3.

CAPVT XVIII.

*Quòd non solum futuri fructus spes sit; sed
presentis etiam satis magni certa do-
cumenta teneantur.*

ATque hæc ferè ita à me disputata sunt, tan-
quam de Indorum gente ad Euangelij veri-
tatem perducenda, tenuiter, & angustè ipse quo-
que sentirem, neque præclari alicuius fructus ex
his laboribus colligendi spem vllam certam tene-
rem. Quod quanquam his gentibus, quibus val-
de me fauere profiteor, non solum parum hone-
stum; verum etiam, vt quidam nostri rectè admo-
nent,

SALVTE. LIBER I. 77
nent, prorsus iniquum, & iniuriosum est, attamen
libenter facio, quod malim in causa Indorum af-
ferenda modestus defensor, quam nimis lauda-
tor exultimari. Vt enim omnes nationes hæc, quæ
magno Oceano ambiuntur, ita essent barbaræ,
ablude, inhumane, ingratae, leues, obfusae,
Euangelio denique, & omni spirituali nego-
tio ineptæ, quemadmodum plerique merce-
natorum calumniantur, tamen ipsa illorum
reflificatione effectum est certè hæcenus, vt
tot gentium salutem nullo modo desperare de-
beamus, neque verò salua rerum fide possimus.
Itaque quamvis verum esset, quod sumunt sa-
lutaris Indicæ oppugnatores, tamen quod maxi-
mè volunt, minimè efficiunt. Ego verò si planè
quod sentio dicturus sum, immeritò prorsus in
causa Euangelij harum gentium ingenium natu-
ramque accusari nullo modo dubito, atque equi-
dem certus sum, si Euangelij introitus in has re-
giones is extitisset, quem Euangelij conditor
maximè docuit, non alios illius progressus futu-
ros fuisse, quam quos in prima, & Apostoli-
ca Ecclesia legimus. Nam si post talem nostro-
rum hominum corruptionem, Christum tamen
colunt, & si quando magistrum præfectumve
paulò modestiorem nacti sunt, mirifice, & auf-
cultant, & colunt, & seipsos quavis cera molli-
ores præbent, & quicquid præclari, atque hone-
sti vident, imitari contendunt, quid Deus bone,
futurum fuisse arbitramur, si ex ipsis prædica-
tionis exordiis speciosos Euangelizantium pa-
cem pedes conspexissent, si se solos Christo, non
sua quarti, & verbis, & rebus ipsis didicissent. No-
stra

78 DE PROGVRANDA INDORVM
stræ certè minimæ societatis Patres qui in his Pe-
ruentibus regionibus annos iam octo versantur, &
hæc gentium mores experti sunt, tum missio-
nis diuturnas multaque obeundo, tum eorum
Parochias propriè suscipiendo, tum verò siue Pa-
rochi munere continenter cum his agendo, om-
nibus prorsus modis se se fructus opinionæ maio-
res inuenisse tam ferè testificantur, vt Deum in-
nocent in animam suam, si non ita res se se ha-
beat. Quisdam etiam in primis inter nostros gra-
ues, & maturi viri se nulloquam, neque faciliores,
neque meliores Euangelij segetes vidisse, scriptis
litteris confirmarunt, qui tamen, cum ex Hispania
aduertarent, vulgari, idest, contraria opinione te-
nebantur, quam factò abundè satis periculo pe-
nitens exuertit. Nam & ingeniosos esse hos Indos,
& dociles, & mansuetos, & bonorum sacerdotum
amatores, & obedientes, & saltus, opumque con-
temptores, & quod multi minus credunt, si semel
ferio, atque ex animo, religionem vitamque
susceperint, in sententia constantes. Quod ego vt
sentiam, non difficile adducor, cum videamus
Ingarum fidei deditos, aut Guacacum superstitione
astrictos, pro occultanda sibi commissa ido-
lorum vanitate, aut gaza recondita, libentissimè
passim occumbere, citiusque fortunas vitamque
ipsam suam, quam paternæ superstitionis arcana
prodere. Quis enim nescit Indos flagris sæpe con-
suetos, sæpe flammis exultos, neque verbum tamen
in his cruciatibus contra suam sententiam prouo-
luisse? Cur ergo Diabolum Christo fortiorem in se-
ruendo putemus? Aut ad falsa, & perniciosa, quam
ad vera, & salutaria conseruanda constantiores
futuras

SALVTE. LIBER I. 79
futuras esse gentes à Deo, & conditas, & redem-
ptas: Da mihi certe apud Indos Apostolicos viros,
reddam ipse vicissim ex Indis Apostolicos fru-
ctus. Ad nostros, quod nescio quam vitæ hone-
stioris speciem, & cupiditatis abiectionem fortè
conspexerint, ita Indi accurrunt, vt passim
confessionis faciendæ causa remotissimi etiam ve-
niant, triginta, aut octoginta leucas emensa: con-
fessionis factas ita frequentasse vidimus, vt insatia-
bili Dei verbi fame ferri viderentur, vnam ex alia
vsque ad quatuor, & quinque eodem die aduen-
tes, idque omnibus diebus Dominicis, & festis:
penitentia: sacramentum perpetua quadam fre-
quentia ita, & peti, & reddi, qui cerneret, inibi-
læum, aut magnæ hebdomadæ tempus omnino
crederet, Dari sibi graues penitentias postulant,
& si minus pro votis graues imponuntur, ipsi arri-
piunt, lachrymis & acerbò dolore se conficientes.
Inuitant alij alios ad penitentiam tanto ardore,
vt nostri non posse omnibus satisfacere, & illor-
um precibus importunis se opprimi conquerantur.
In melioris vitæ proposito ita constantes, vt
nonnullas feminas, qui sexus fragilior est, con-
stet, neque precibus, neque minis, neque verò
stricto cominus mucrone, & iugulo opposito per-
uinci potuisse, vt veteribus amatoribus obsequen-
ter, sua omnia libenter dant: Christi corpus
audissimè eluriunt, & quibus conceditur, mun-
dissimè accipiunt, & religiose conseruant, ne-
que vltra se semel communicatos locum crimini
dare posse testantur. Quod secus cum efferet ali-
quando factum, tanta indignatione aduersus se
ipsam Indum commotum scimus, vt à se strangu-
lando

lando tanquam impio, & sacrilego Domini corporis proditore vix manus temperare poterit. Quosdam ea deuotione diuinitus impleri constat, vt de rebus diuinis sapienter prorsus, & excelsè sentiant, & nonnunquam dono cœlesti futura præuideant. Immodica hæc, & per exaggerationem dicta plerique existimabunt, aut etiam velut ficta ridebunt. Verum ego certa, & explorata loquor. Ac quicquid ij, qui videntur sibi soli esse Christiani, contra disceptent, in nationes quoque gratia Dei diffusa est, & nihil Deus discernit inter istos, & nos, fide purificans corda eorum. Et quidam sane rebus ipsis iam victi fatentur se nihil vnquam tale, aut vidisse, aut de Indorum gente sperasse, arque ita & admirantur, & Deo optimo Patri orphanorum gratias agunt: nonnulli etiam nostros sequi, & se socios adiungere in hac Euangelij felicitate contendunt: plurimi contra oppugnatè pergunt, quos oportebat de fratrum salute lætari, & coadiutoribus suis beneuolè gratulari. Quod verò à nostris hæcenus effectum est, tantum est quantum operarius quivis Euangelij non infidelis, & imperitus efficere possit. Et ij ipsi ex nostris hanc operam nauantes saluti Indorum pauci admodum numero sunt, præ innumerabili Indorum multitudine. Quibus ex rebus facile profecto intelligi potest, quam sint futuri præclari, atque vberes fructus, si plurimi huic agro excelendo operatij suis viribus, & industria, qua decet, à Domino missis mittantur. Quamvis autem, multas Indorum nationes Euangelio ita esse aptas existimamus, vt nunc scribimus, ac Peruanes profecto

tales

tales experti sumus, tamen in reliquo etiam opere modum tenebimus, neque ita ample de rebus Indorum dicemus, ne alias Indorum nationes, quas minus esse idoneas non ignoramus, præterisse videamur. Nam etsi nostros Indos, quos non uimus, præcipuè spectamus, cuperemus tamen si fieri posset, omnium saluti prodesse, quod scribitur. Nam ex iis quoque, quos in extrema classe posuimus, barbaris, scimus Euangelij gratiam copiosos, & illultres manipulos ferre. Brasilienses profecto constat, nulli barbarorum nationi ingenij feritate, & morum absurditate cedere, quos tamen Societatis Iesu maximè opera, ita esse domitos, & humanis diuinisque legibus assuefactos, nostrorum literis accipimus, vt & homines, & Christiani boni simul esse didicerint. Habet etiam nunc Fides gentium primitias suas. Habet Euangelium inter nationes fructus omni opinione maiores. Illud solummodo orandum est, vt Christus Dominus dignos nos reddat noui testamenti ministros. Nam ad hæc quis tam idoneus? Acque hæcenus prædicationem Euangelij apud barbaros, & si magna ex parte difficilem, tamen, & necessariam, & fructu plenam ostendimus. Iam quibus modis aggredienda sit, sequenti disputatione explicandum est.

F DE